

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

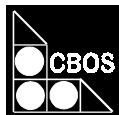
BS/18/2001

NADZIEJE CZY NIEPEWNOŚĆ? SYSTEM EMERYTALNY PO ZMIANIE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LUTY 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

NADZIEJE CZY NIEPEWNOŚĆ? SYSTEM EMERYTALNY PO ZMIANIE

- ◆ Prawie dwie piąte respondentów (38%) jest niezadowolonych ze sposobu, w jaki w naszym kraju funkcjonuje system emerytalny, a zbliżony odsetek (36%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat. Tylko co czwarty badany (26%) deklaruje zadowolenie z funkcjonowania systemu ubezpieczeń emerytalnych. Jednocześnie dwie piąte ankietowanych (40%) nie potrafi powiedzieć, czy obecnie system funkcjonuje lepiej czy gorzej niż przed wprowadzeniem reformy.

- ◆ Prawie dwie piąte badanych (38%) sądzi, że reforma emerytalna nie ma znaczenia dla ludzi takich jak oni. Odsetek osób uznających wprowadzenie reformy emerytalnej za korzystne dla zwykłych ludzi jest tylko nieco wyższy niż odsetek tych, które uważają ją za niekorzystną (odpowiednio 22% i 18%). Co piąty ankietowany (22%) nie ma sprecyzowanej opinii w tej sprawie.

- ◆ Niemal dwie piąte badanych (39%) jest zdania, że w obecnym systemie emerytalnym należałoby wprowadzić jakieś zmiany, w tym 22% uważa, że powinny być one duże. Niespełna jedna piąta respondentów (19%) sądzi, że nie należy nic zmieniać, a ponad dwie piąte (42%) nie ma wyrobionego zdania na ten temat. Wśród propozycji zmian dotyczących systemu emerytalnego dominuje postulat podwyższenia świadczeń emerytalnych i rentowych, tak aby można było za nie godnie żyć. Częste są również różnego rodzaju uwagi dotyczące poprawy i usprawnienia funkcjonowania ZUS.

Stosunek społeczeństwa do systemu ubezpieczeń emerytalnych badamy od 1995 roku, kiedy to po raz pierwszy odbyła się publiczna dyskusja nad potrzebą zmian w tej dziedzinie. Z badań przeprowadzonych w tamtym czasie wynikało, że poparcie dla reformy było raczej efektem negatywnej oceny obowiązującego wtedy systemu niż pozytywnych opinii o projektowanych zmianach. Niezadowoleniu z systemu emerytalnego - co w gruncie rzeczy sprowadzało się do niezadowolenia z wysokości świadczeń, które ten system zapewniał - towarzyszył brak wiedzy o ubezpieczeniach emerytalnych. W 1996 roku 73% Polaków nie znało nawet podstawowych zasad funkcjonowania ówczesnego systemu ubezpieczeń. Obecnie sytuacja nie uległa zmianie. Po kilkunastu miesiącach od wprowadzenia reformy emerytalnej blisko trzy czwarte ankietowanych (72%) deklarowało słabe rozeznanie w zasadach działania zreformowanego ZUS, a ponad trzy piąte (61%) było słabo poinformowanych w sprawach dotyczących zasad uczestnictwa w funduszach emerytalnych¹.

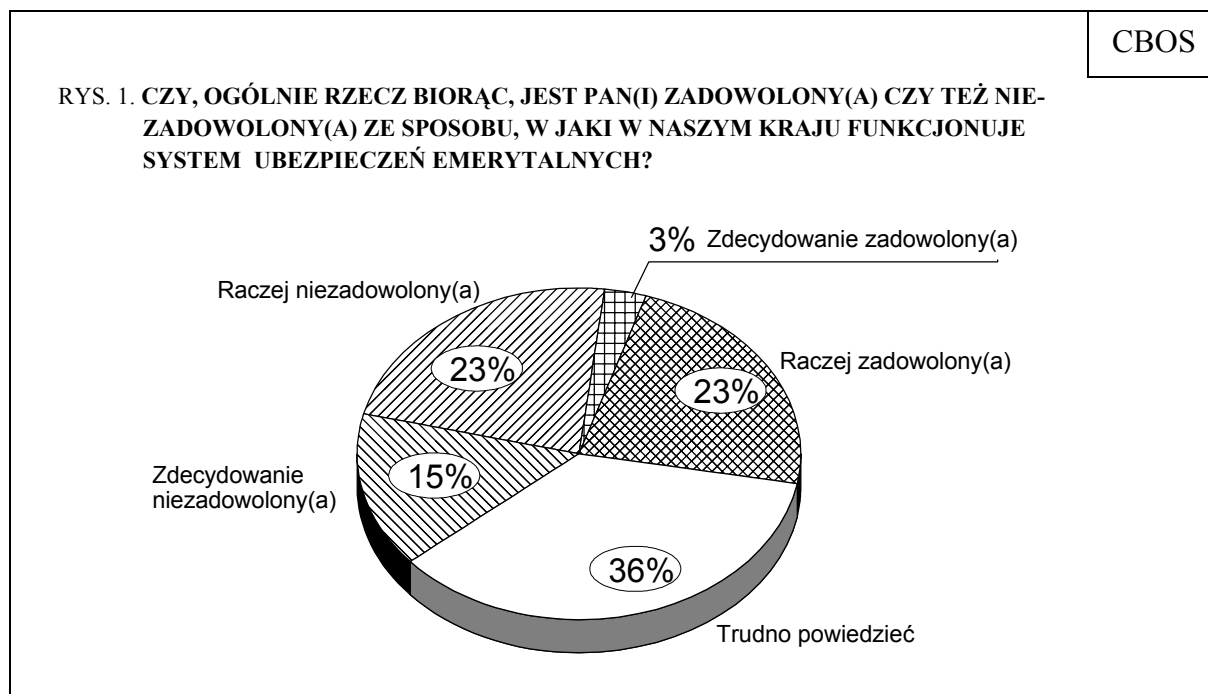
Po dwóch latach wdrażania nowych zasad zabezpieczenia na starość zapytaliśmy ankietowanych m. in. o zadowolenie z funkcjonowania obecnego systemu emerytalnego, ocenę korzyści wynikających z reformy dla zwykłych obywateli oraz o propozycje wprowadzenia poprawek, zmierzających do udoskonalenia bądź zmian obowiązujących reguł².

¹ Por. komunikat CBOS „Cztery reformy w opinii społecznej: poinformowanie i ocena”, czerwiec 2000.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (128) przeprowadzono w dniach 5-8 stycznia 2001 roku na 1069-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

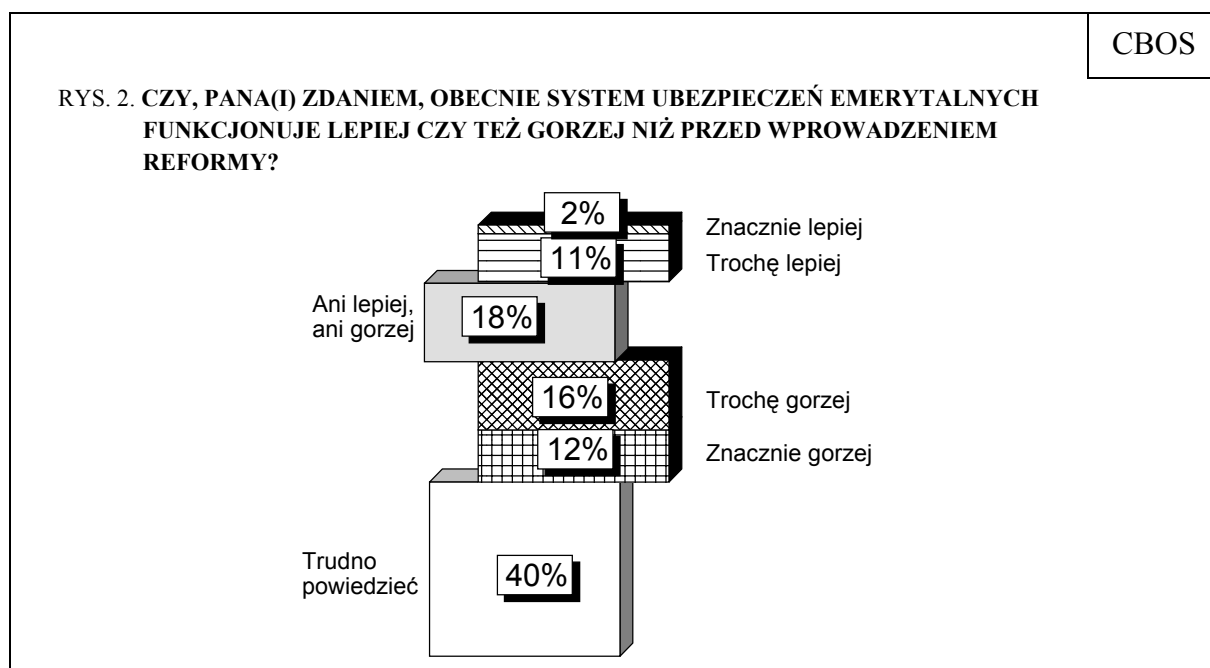
ZADOWOLENIE Z OBOWIĄZUJĄCEGO SYSTEMU EMERYTALNEGO

Mimo że minęły dwa lata od zapoczątkowania reform systemu ubezpieczeń społecznych, ponad jedna trzecia Polaków (36%) nie ma wykrystalizowanej opinii o funkcjonującym w Polsce systemie emerytalnym, a wśród pozostałych niezadowolenie (38%) przeważa nad zadowoleniem (26%).

Ze względu na znaczące odsetki badanych, którzy nie mają wyrobionego zdania na ten temat, w zasadzie należy pominąć analizę zróżnicowań opinii. Warto jednak nadmienić, że największe zadowolenie (zdecydowane i umiarkowane łącznie) deklarują ankietowani od 18 do 24 roku życia (45%) oraz w wieku od 25 do 34 lat (31%), czyli młodsze roczniki, które „wchodzą” do nowego systemu w sposób obowiązkowy.

Jednocześnie dwie piąte respondentów (40%) nie potrafi ocenić, czy obecnie system ubezpieczeń emerytalnych funkcjonuje lepiej czy gorzej niż przed wprowadzeniem reformy³, a niemal jedna piąta (18%) nie dostrzega żadnych zmian. Jest to o tyle zrozumiałe, że system oceniany jest zapewne przede wszystkim z punktu widzenia wysokości świadczeń, a na to reforma jeszcze nie miała wpływu. W opiniach o funkcjonowaniu systemu emerytalnego oceny negatywne (28%) ponad dwukrotnie przeważają nad pozytywnymi (13%).

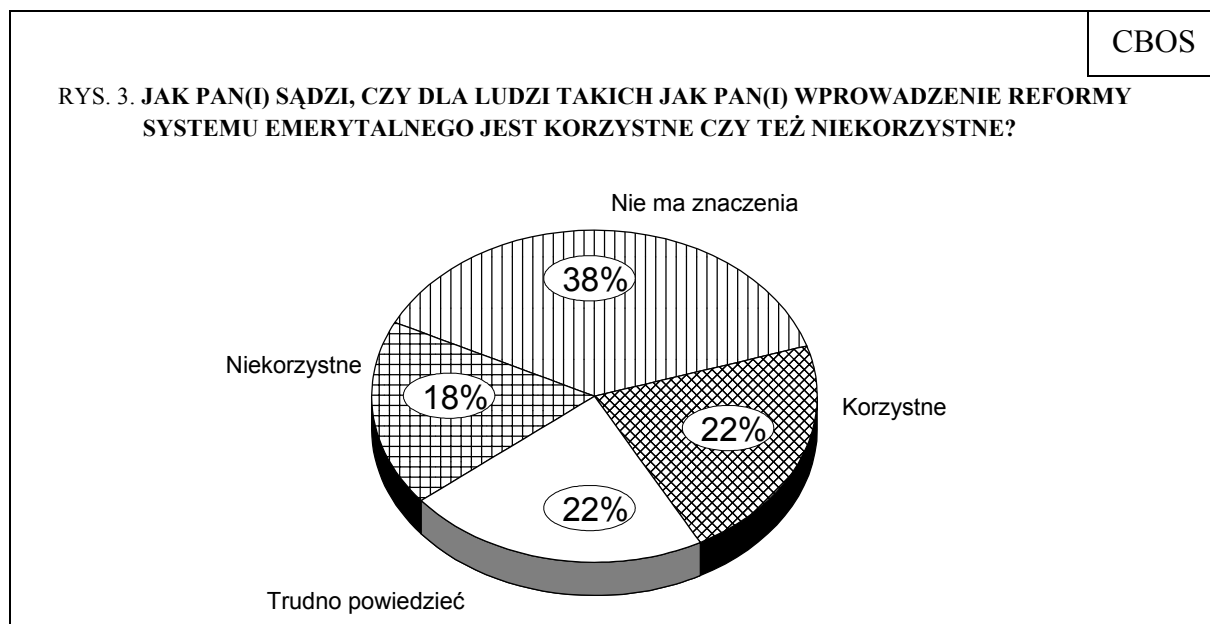

Jest oczywiste, że osoby zadowolone z funkcjonowania systemu w jego obecnym kształcie w większości oceniają, że obecnie działa on lepiej (39%) lub tak samo jak przed wejściem w życie reformy (32%). Natomiast wśród respondentów wyrażających niezadowolone przekonanie, że obecny system funkcjonuje gorzej niż przed reformą (63%). Nie należy jednak zapominać, że dwie piąte badanych nie ma wykrystalizowanej opinii na ten temat, a zbliżony odsetek nie ma też wyrobionego stosunku do funkcjonowania systemu w jego obecnym kształcie.

³ Dynamika zmian opinii na ten temat oraz oceny funkcjonowania systemu emerytalnego na tle innych reformowanych dziedzin zostały omówione w komunikacie CBOS „Cztery reformy w opinii społecznej”, styczeń 2001 (oprac. M. Falkowska).

CZY SYSTEM EMERYTALNY JEST KORZYSTNY DLA LUDZI?

W pierwszym roku wdrażania reformy odsetek osób, które dostrzegały korzyści wynikające z wprowadzenia zmian, przeważał nad liczbą respondentów wyrażających opinię, że reforma jest niekorzystna dla ludzi takich jak oni. W czerwcu 2000 umocniło się przekonanie, że reforma nie ma znaczenia dla zwykłych ludzi, a bilans społecznych korzyści i strat prawie się równoważył (24% i 21%)⁴. Po upływie dwóch lat od zapoczątkowania zmian w systemie emerytalnym sytuacja w zasadzie się nie zmieniła. Obecnie najczęstsze jest przekonanie, że zmiany te nie mają znaczenia dla zwykłych ludzi (38%). Ponad jedna piąta badanych (22%) nadal uważa, że wprowadzone zmiany są korzystne dla przeciętnych obywateli, a niespełna jedna piąta (18%) uznaje je za niekorzystne. Co piąty ankietowany (22%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

Reforma emerytalna, która początkowo była najlepiej oceniana ze wszystkich reform wprowadzonych w 1999 roku, nie jest już tak jednoznacznie postrzegana. W porównaniu z notowaniami z pierwszych miesięcy po jej wdrożeniu zmalał odsetek Polaków

⁴ Por. komunikat CBOS „Cztery reformy w opinii społecznej” *op. cit.*

wyrażających opinię o korzystnych skutkach zmian. Utrzymuje się przekonanie, że reforma nie nie zmieni. Nadal znacząca liczba osób nie ma wyrobionego zdania o korzyściach wynikających z wprowadzenia reformy. Można przypuszczać, że na takie postrzeganie sytuacji wpłynęły informacje o niesprawnym funkcjonowaniu obu filarów ubezpieczenia, opóźnieniach w uruchomieniu III filaru, zamrożenie wkładów, które już powinny „zarabiać” na przyszłe emerytury itp.

Tabela 1

Kategorie społeczno-demograficzne	Jak Pan(i) sądzi, czy dla ludzi takich jak Pan(i) wprowadzenie reformy systemu emerytalnego*:		
	jest korzystne	nie ma znaczenia	jest niekorzystne
	w procentach		
Ogółem	22	38	18
Wiek			
Od 18 do 24 lat	52	16	7
25-34	37	15	15
35-44	22	31	23
45-54	9	45	27
55-64	8	63	17
65 lat i więcej	4	67	13
Wykształcenie			
Podstawowe	7	52	16
Zasadnicze zawodowe	28	33	19
Średnie	25	34	19
Wyższe	34	36	16
Ocena własnych warunków materialnych			
Złe	15	38	23
Średnie	19	41	17
Dobre	38	34	13
Poglądy polityczne			
Lewica	24	39	20
Centrum	20	40	23
Prawica	29	38	14
Trudno powiedzieć	13	37	13
* Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”.			

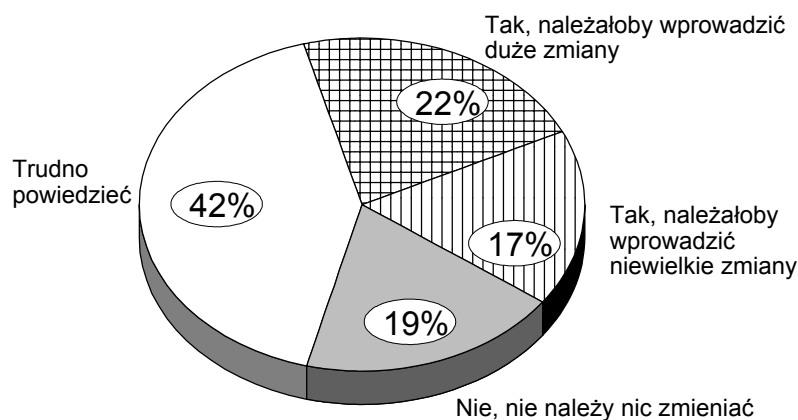
Reforma emerytalna jest korzystna dla ludzi przede wszystkim w opinii młodych respondentów, którzy również najlepiej postrzegają inne wymiary jej funkcjonowania. Jest zrozumiałe, że najmniej oczekują od reformy osoby w wieku średnim i przedemerytalnym, dla których uczestnictwo w funduszach emerytalnych jest nieopłacalne. Nie zbierałyby one bowiem składek, które miałyby wpływ na wysokość otrzymywanych w przyszłości świadczeń. Ogólnie można też stwierdzić, że im ankietowani lepiej oceniają własne warunki materialne, tym częściej sądzą, że wprowadzone zmiany są korzystne, i tym rzadziej oceniają je jako niekorzystne dla ludzi takich jak oni. Być może wiąże się to z finansowymi możliwościami opłacania dobrowolnych składek. W korzystniejszym świetle postrzegają skutki reformy respondenci lepiej wykształceni. Największy krytycyzm przejawiają grupy słabe ekonomicznie: osiągające najniższe dochody i negatywnie oceniające warunki życia swoich rodzin.

Mimo iż odnotowane zmiany są niewielkie, w miarę upływu czasu pogarszają się oceny reformy systemu emerytalnego, która początkowo była najlepiej postrzegana. W rzeczywistości wymierne skutki reformy będzie można odczuć dopiero za kilkanaście lat. Obecnie zaś Polacy oceniają skutki zmian po nagłaśnianych przez media i osobiście doświadczanych (w zetknięciu się z poszczególnymi instytucjami) tych elementach reformy, które zostały niedopracowane i wymagają „poprawki”, a niekiedy gruntownej zmiany.

CO NALEŻAŁOBY ZMIENIĆ W ZREFORMOWANYM SYSTEMIE EMERYTALNYM?

Wobec utrzymującego się przekonania, że reforma systemu emerytalnego jest bez znaczenia dla zwykłych obywateli, niewielkiego spadku oczekiwań, iż przyniesie ona korzyści, a ponadto znacznego niezadowolenia z obecnie funkcjonującego systemu wydaje się w pełni zrozumiałe, że niemal dwie piąte ankietowanych (39%) jest zdania, że w systemie emerytalnym należałoby wprowadzić jakieś zmiany. Zbliżony odsetek badanych (42%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat, a tylko 19% uważa, że nie należy nic zmieniać.

RYS. 4. CZY, PANA(I) ZDANIEM, W OBECNIE FUNKCJONUJĄCYM W NASZYM KRAJU SYSTEMIE EMERYTALNYM NALEŻAŁOBY WPROWADZIĆ JAKIEŚ ZMIANY CZY TEŻ NIE MA POTRZEBY WPROWADZANIA ZMIAN?

Prace nad reformowaniem systemu emerytalnego nie zostały zakończone. Tym ciekawsze wydają się deklaracje dotyczące zarówno konieczności wprowadzenia zmian do obowiązującego systemu, jak i konkretne propozycje „poprawek”.

Deklaracje dotyczące wprowadzenia zmian korzystnych z punktu widzenia ankietowanych stanowią w istocie dość zróżnicowane propozycje, wśród których obok życzeniowo-rozszczeniowych znajdują się konkretne rozwiązania. Postulaty i propozycje badanych ogólnie można podzielić na trzy kategorie: 1) dotyczące reformy w ogóle, systemu emerytalnego po zmianie, jego funkcjonowania jako całości oraz konkretnych rozwiązań odnośnie do całego systemu, 2) odnoszące się do funkcjonowania ZUS i składek emerytalnych odprowadzanych do ZUS (I filar) oraz 3) dotyczące funduszy emerytalnych (II filar).

Przypomnijmy, że wprowadzenie indywidualnych kont i powiązanie osobistego wkładu do systemu z wysokością przyszłego świadczenia uświadomiło Polakom, iż na emeryturę każdy musi oszczędzać, że nie wszystkim ona się należy. Jednocześnie w czerwcu 2000 roku połowa badanych prognozowała, że za pieniądze odprowadzone do systemu będzie można uzyskać takie jak obecnie lub relatywnie niższe świadczenia, wskutek czego w przyszłości sytuacja przynajmniej części emerytów się pogorszy⁵. Nie dziwi więc fakt, iż

⁵ Por. komunikat CBOS „Opinie o sytuacji emerytów w zreformowanym systemie”, czerwiec 2000 (oprac. M. Falkowska).

najczęściej wysuwano ogólny postulat dotyczący poprawy warunków życia emerytów przez podwyższenie wysokości świadczeń rentowych i emerytalnych, który odnosi się do opłacalności uczestniczenia w systemie emerytalnym. W tej ogólnej propozycji - oprócz żądania *podwyższenia najniższych rent i emerytur (27%)* - mieszczą się także postulaty, które dotyczą *wprowadzenia stałej waloryzacji świadczeń, przywrócenia waloryzacji płacowej, zmniejszenia różnic między najniższymi i najwyższymi emeryturami itp.* Troska o zabezpieczenie na starość wyraża się również w żądaniu gwarancji, aby *uczestnictwo w systemie stanowiło zabezpieczenie godnego życia na emeryturze (4%)*. Świadczą o tym m. in. takie wypowiedzi: *wkład do systemu powinien gwarantować godną emeryturę, za którą można normalnie żyć; państwo powinno być gwarantem wypłacalności zabezpieczenia na starość, a cały system powinien być pod kontrolą rządu i społeczeństwa.* Te postulaty to nic innego, jak niepewność co do otrzymywania w przyszłości „godnej emerytury” oraz krytyka wysokości świadczeń wypłacanych obecnym emerytom.

Wśród ogólnych uwag dotyczących całego systemu znalazła się też propozycja *uproszczenia formalności i lepszego poinformowania o nowych przepisach (7%)* oraz *lepszego gospodarowania pieniędzmi ubezpieczonych (5%)*. Co dwudziesty badany poddaje krytyce reformę, twierdząc, że *trzeba wszystko zmienić, całą reformę, a najlepiej powrócić do systemu, w którym jest jeden ubezpieczyciel (5%)*.

Wśród konkretnych propozycji zmian pojawił się postulat *obniżenia wieku emerytalnego (4%)* oraz *ubezpieczenia emerytalnego dla ludzi, którzy z różnych względów nie mogą sprostać wymaganiom zapewniającym otrzymywanie świadczenia (4%)*. Jako przykłady ilustrujące tę sytuację najczęściej wymieniano osoby, które utraciły pracę w wieku przedemerytalnym i ze względu na bezrobocie nie mogą znaleźć zatrudnienia, brakuje im niewielkiej liczby „składkowych” lat pracy itp. Do tej kategorii należy też zaliczyć propozycje skrócenia wymaganego okresu płacenia składek ze względu na istniejące bezrobocie, a także propozycje systemowego rozwiązania problemu emerytur rolniczych.

Nieco rzadziej ankietowani postulują *zniesienie opodatkowania rent i emerytur (2%)*, *zniesienie obligatoryjności ubezpieczenia emerytalnego (3%)* oraz *podniesienie wysokości składki w celu zapewnienia w przyszłości wyższych świadczeń emerytalnych (3%)*.

	CBOS	
Co, Pana(i) zdaniem, należałoby zmienić w systemie ubezpieczeń emerytalnych?	Osoby postulu- jące zmiany w obecnym systemie emerytalnym (N=418)	Badani ogółem (N=1069)
Podwyższyć renty i emerytury, podnieść najniższe świadczenia, wprowadzić stałą waloryzację	27%	11%
Obniżyć składki emerytalne odprowadzane do ZUS	11%	4%
Poprawić, usprawnić funkcjonowanie ZUS: informować o stanie kont, uwiarygodnić informacje, przekazywać terminowo składki do funduszy emerytalnych, zmniejszyć administrację, koszty utrzymania itp.	10%	4%
Uprościć przepisy, lepiej informować o nowym systemie, dotrzymać założeń reformy	7%	3%
Zmienić sposób zarządzania i inwestowania pieniędzy pochodzących ze składek, lepiej gospodarować naszymi pieniędzmi	5%	2%
Wszystko zmienić, całą reformę - znieść podział na I i II filar, przywrócić stary system	5%	2%
Zagwarantować ubezpieczonym zabezpieczenie na starość, system powinien być pod kontrolą rządu i społeczeństwa	4%	2%
Obniżyć wiek emerytalny dla kobiet i mężczyzn, dla niektórych zawodów, np. nauczycieli, artystów	4%	2%
Rozwiązać systemowo problem rent i emerytur dla tych, których system nie obejmuje: rolników, ludzi pracujących krócej niż tego wymaga ustawa emerytalna, będących na zasiłku przedemerytalnym, bezrobotnych, biednych	3%	1%
Podnieść wysokość składki emerytalnej, żeby były wyższe emerytury	3%	1%
Zlikwidować obligatoryjność ubezpieczenia emerytalnego, zwiększyć możliwość wyboru ubezpieczyciela	3%	1%
Znieść opodatkowanie rent i emerytur	2%	1%
Wprowadzić kontrolę nad funduszami emerytalnymi oraz gwarancje państwa dotyczące uczestnictwa w II filarze i bezpieczeństwa przystąpienia do niego	1%	1%
Inne	2%	1%
Trudno powiedzieć	21%	
Nie należy nic zmieniać lub brak wyrobionej opinii na ten temat	-	61%

Odpowiedzi na pytanie otwarte skategoryzowano *a posteriori*. Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wymienić dwie propozycje zmian.

Co dziesiąty ankietowany uważa, że dla poprawy funkcjonowania całego systemu konieczne jest *uzdrowienie sytuacji, w jakiej znalazł się ZUS* (10%). Oprócz uwag zawierających ogólną krytykę tej instytucji (od zlikwidowania bałaganu poprzez zmniejszenie kosztów utrzymania do likwidacji tej instytucji i powołania na to miejsce innej) ankietowani postulują także pod adresem ZUS poprawę ściągalności składek, oprocentowanie oraz dziedziczenie składek odprowadzanych do ZUS. Porównywalny odsetek badanych postuluje *weryfikację wysokości składek emerytalnych, odprowadzanych na ubezpieczenie do I filaru*, a zwłaszcza weryfikację relacji pomiędzy wysokością składki a zarobkami oraz między wysokością składki a przyszłym świadczeniem (11%).

W nowym systemie emerytury pochodzące ze zreformowanego ZUS zostały wsparte uczestnictwem w otwartych funduszach emerytalnych. Dotychczasowe wyniki sondaży wskazują, że zdecydowana większość (82%) przyszłych uczestników kapitałowych funduszy emerytalnych - zobowiązanych do tego na mocy ustawy lub mających możliwość takiego wyboru - preferuje fundusze inwestujące ostrożnie, a nie takie, które podejmują ryzykowne inwestycje. Ankietowani chcą mieć przede wszystkim poczucie, że ich własne wkłady są bezpieczne. Jednak tylko nieliczni (1%) postulują *konieczność kontroli nad otwartymi funduszami emerytalnymi* jako istotny, wymagający poprawek, problem obecnie obowiązującego systemu emerytalnego.

Ze wszystkich reform wprowadzanych w życie przed dwoma laty reforma emerytalna budziła najmniejsze niezadowolenie. Opinia publiczna uznała, że jest ona lepiej przygotowana niż inne reformy i ma większe szanse powodzenia.

Z dotychczasowych badań wynika, że ankietowani mało interesują się zasadami funkcjonowania systemu jako całości. Zainteresowani są natomiast stabilnością systemu, możliwością prognozowania własnej sytuacji materialnej po zakończeniu aktywności zawodowej, kosztami uczestnictwa w systemie (wysokość składki i czas jej wpłacania)

i gwarancjami dotyczącymi wysokości przyszłych świadczeń. Postulowane przez ankietowanych propozycje zmian w obowiązującym obecnie systemie emerytalnym potwierdzają, że te właśnie elementy uczestnictwa wpływają na opinie o funkcjonowaniu systemu i ocenę wynikających z niego osobistych korzyści.

Wydaje się, że w miarę upływu czasu od zapoczątkowania zmian odnotowujemy pewną dezorientację w ocenie systemu ubezpieczeń emerytalnych. Wskazuje na to znaczący odsetek wskazań świadczących o braku wyrobionej opinii o systemie emerytalnym i wzroście niepewności społeczeństwa w ocenie jego funkcjonowania. W porównaniu z notowaniami z pierwszych miesięcy po wdrożeniu reformy zmalała liczba Polaków wyrażających przekonanie o korzystnych skutkach zmian, utrzymuje się poczucie, że reforma nic nie zmieni. Nadal znaczący odsetek badanych nie ma wyrobionego zdania o korzyściach wynikających dla ludzi z wprowadzenia reformy.

Opracowała
Macieja FALKOWSKA

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki w naszym kraju obecnie funkcjonuje system ubezpieczeń emerytalnych?

(%)

	Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	38	36	1069
Płeć				
Mężczyźni	28	37	35	507
Kobiety	23	39	38	562
Wiek				
18-24 lat	45	19	35	153
25-34	31	43	26	189
35-44	21	43	36	210
45-54	21	44	35	210
55-64	17	44	38	131
65 lat i więcej	20	31	48	177
Miejsce zamieszkania				
Wieś	27	34	40	397
Miasto do 20 tys.	27	39	34	132
20-100 tys.	28	38	33	196
101-500 tys.	23	41	36	220
501 tys. i więcej mieszk.	20	46	34	125
Wykształcenie				
Podstawowe	20	32	48	282
Zasadnicze zawodowe	29	36	34	310
Średnie	28	40	31	386
Wyższe	21	52	27	91
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	22	51	27	67
Prac. umysł. niż. szczebla	29	48	23	107
Pracownicy fiz.- umysł.	27	32	41	59
Robotnicy wykwalifikowani	28	31	41	109
Robotnicy niewykwalifik.	25	51	25	29
Rolnicy	34	38	29	46
Pracujący na własny rach.	17	62	20	48
Bierni zawodowo				
Renciści	17	39	44	128
Emeryci	20	38	42	206
Uczniowie i studenci	36	17	47	75
Bezrobotni	42	29	29	129
Gospodynie domowe i inni	11	44	46	63
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	22	50	28	171
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	32	28	40	80
sekt. pryw. poza rolnict.	26	44	30	185
prywatnym gosp. rolnym	30	33	38	53
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	25	43	31	143
276-399	26	39	35	124
400-549	23	39	38	222
550-799	21	38	41	171
Powyżej 799 zł	29	38	34	155
Ocena własnych war. mater.				
Złe	20	42	39	354
Średnie	24	38	38	493
Dobre	39	32	29	222
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	25	39	36	63
Raz w tygodniu	24	37	38	552
1-2 razy w miesiącu	31	34	35	167
Kilka razy w roku	26	41	33	200
W ogóle nie uczestniczy	22	42	35	87
Poglądy polityczne				
Lewica	25	45	30	329
Centrum	24	42	34	241
Prawica	35	27	39	241
Trudno powiedzieć	18	37	45	255

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie system ubezpieczeń emerytalnych funkcjonuje lepiej czy też gorzej niż przed wprowadzeniem reformy?

(%)

	Lepiej	Ani lepiej, ani gorzej	Gorzej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	18	28	40	1069
Płeć					
Mężczyźni	15	16	30	39	507
Kobiety	12	20	27	41	562
Wiek					
18-24 lat	27	17	16	40	153
25-34	23	14	30	33	189
35-44	15	15	32	39	210
45-54	8	22	32	39	210
55-64	5	17	35	43	131
65 lat i więcej	2	24	24	50	177
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	19	26	46	397
Miasto do 20 tys.	12	19	31	38	132
20-100 tys.	16	22	25	37	196
101-500 tys.	16	15	33	36	220
501 tys.i więcej mieszk.	17	15	31	37	125
Wykształcenie					
Podstawowe	3	22	22	52	282
Zasadnicze zawodowe	16	20	28	35	310
Średnie	17	15	32	36	386
Wyższe	16	13	33	38	91
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	21	16	32	31	67
Prac.umysł.niż.szczebła	17	17	32	35	107
Pracownicy fiz.-umysł.	27	17	22	34	59
Robotnicy wykwalifikowani	23	14	24	39	109
Robotnicy niewykwalifik.	8	40	24	28	29
Rolnicy	1	33	16	49	46
Pracujący na własny rach.	11	10	47	31	48
Bierni zawodowo					
Renciści	4	22	31	43	128
Emeryci	4	22	28	47	206
Uczniowie i studenci	25	11	11	53	75
Bezrobotni	17	14	31	37	129
Gospodynie domowe i inni	8	14	42	36	63
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	15	19	35	31	171
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	20	17	15	48	80
sekt. pryw. poza rolnict.	22	14	32	31	185
prywatnym gosp. rolnym	3	34	14	48	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	6	17	36	42	143
276-399	11	19	29	41	124
400-549	11	17	29	44	222
550-799	13	22	31	34	171
Powyżej 799 zł	20	13	27	40	155
Ocena własnych war. mater.					
Złe	7	18	33	42	354
Średnie	10	20	27	43	493
Dobre	30	15	24	32	222
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	11	25	25	40	63
Raz w tygodniu	12	19	27	42	552
1-2 razy w miesiącu	15	19	27	39	167
Kilka razy w roku	16	17	31	37	200
W ogóle nie uczestniczy	15	11	36	37	87
Poglądy polityczne					
Lewica	15	17	35	34	329
Centrum	13	19	32	36	241
Prawica	18	21	20	41	241
Trudno powiedzieć	7	17	24	52	255

Tabela 3. Jak Pan(i) sądzi, czy dla ludzi takich jak Pan(i), wprowadzenie reformy systemu emerytalnego jest (lub będzie) korzystne czy też niekorzystne?

(%)

	Korzystne	Nie ma znaczenia	Niekorzystne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	39	18	22	1067
Płeć					
Mężczyźni	23	37	19	21	505
Kobiety	20	40	17	23	562
Wiek					
18-24 lat	52	16	7	25	153
25-34	37	15	15	33	187
35-44	22	31	23	25	210
45-54	9	45	27	19	210
55-64	8	63	17	12	131
65 lat i więcej	4	67	13	16	177
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	40	16	28	395
Miasto do 20 tys.	21	37	18	24	132
20-100 tys.	29	43	14	14	196
101-500 tys.	24	33	24	20	220
501 tys. i więcej mieszk.	25	39	20	15	125
Wykształcenie					
Podstawowe	7	52	16	26	282
Zasadnicze zawodowe	28	33	19	20	308
Średnie	25	34	19	23	386
Wyższe	34	36	16	14	91
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	33	28	16	23	67
Prac. umysł. niż. szczebla	28	31	21	21	107
Pracownicy fiz. - umysł.	37	21	16	27	59
Robotnicy wykwalifikowani	33	24	17	26	109
Robotnicy niewykwalifik.	32	30	5	34	29
Rolnicy	13	51	11	25	44
Pracujący na własny rach.	14	36	29	20	48
Bierni zawodowo					
Renciści	5	55	21	20	128
Emeryci	4	69	13	14	206
Uczniowie i studenci	49	18	3	30	75
Bezrobotni	29	20	26	26	129
Gospodynie domowe i inni	15	35	33	17	63
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	26	35	18	21	171
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	35	21	13	30	80
sekt. pryw. poza rolnict.	30	25	21	24	185
prywatnym gosp. rolnym	12	49	12	26	51
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	19	27	31	23	141
276-399	21	34	22	23	124
400-549	18	43	18	21	222
550-799	20	45	15	20	171
Powyżej 799 zł	27	47	13	13	155
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	15	38	23	24	354
Średnie	19	41	17	23	491
Dobre	38	34	13	15	222
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	22	38	13	27	63
Raz w tygodniu	20	41	17	23	550
1-2 razy w miesiącu	25	43	16	16	167
Kilka razy w roku	24	33	21	23	200
W ogóle nie uczestniczy	24	30	23	23	87
Poglądy polityczne					
Lewica	24	39	20	17	329
Centrum	20	40	23	17	241
Prawica	29	38	14	18	239
Trudno powiedzieć	13	37	13	36	255

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem, w obecnie funkcjonującym w naszym kraju systemie ubezpieczeń emerytalnych należałoby wprowadzić jakieś zmiany czy też nie ma potrzeby wprowadzania zmian? 1 - Tak, należałoby wprowadzić duże zmiany; 2 - Tak, należałoby wprowadzić niewielkie zmiany; 3 - Nie, nie należy nic zmieniać

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	17	19	42	1069
Płeć					
Mężczyźni	24	16	21	39	507
Kobiety	21	18	18	44	562
Wiek					
18-24 lat	9	12	39	40	153
25-34	27	23	17	33	189
35-44	23	17	17	43	210
45-54	27	22	14	38	210
55-64	28	15	19	38	131
65 lat i więcej	17	10	13	60	177
Miejsce zamieszkania					
Wieś	17	15	19	49	397
Miasto do 20 tys.	22	20	21	37	132
20-100 tys.	24	17	22	37	196
101-500 tys.	27	16	17	39	220
501 tys. i więcej mieszk.	27	21	15	37	125
Wykształcenie					
Podstawowe	17	10	14	58	282
Zasadnicze zawodowe	19	19	24	37	310
Średnie	26	19	20	35	386
Wyższe	30	20	14	36	91
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	32	28	18	23	67
Prac. umysł. niż. szczebla	27	21	16	35	107
Pracownicy fiz.- umysł.	21	17	21	41	59
Robotnicy wykwalifikowani	17	14	29	40	109
Robotnicy niewykwalifik.	22	38	15	25	29
Rolnicy	10	20	22	48	46
Pracujący na własny rach.	49	12	7	31	48
Bierni zawodowo					
Renciści	18	17	15	49	128
Emeryci	22	12	14	52	206
Uczniowie i studenci	8	12	29	50	75
Bezrobotni	22	15	28	34	129
Gospodynie domowe i inni	28	17	11	43	63
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	31	23	15	31	171
spółce właścicieli	20	23	21	36	80
prywatnych i państwa	25	15	23	36	185
sekt. pryw. poza rolnict.	9	20	21	50	53
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	26	20	17	37	143
276-399	16	21	18	45	124
400-549	20	17	16	47	222
550-799	26	13	18	44	171
Powyżej 799 zł	19	17	22	42	155
Ocena własnych war. mater.					
Złe	25	16	13	46	354
Średnie	20	16	21	43	493
Dobre	22	19	25	33	222
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	10	21	42	63
Raz w tygodniu	18	19	18	45	552
1-2 razy w miesiącu	22	17	27	34	167
Kilka razy w roku	26	15	19	39	200
W ogóle nie uczestniczy	33	12	10	44	87
Poglądy polityczne					
Lewica	26	18	20	36	329
Centrum	26	16	18	39	241
Prawica	13	22	22	42	241
Trudno powiedzieć	21	11	16	52	255